

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

EKONOMSKI UČINKI TROŠARINE NA
ELEKTRIČNO ENERGIJO V SLOVENIJI

Jasmina Kofol

Koper, 2011

Mentor: asist. mag. Matic Novak

PONAZORILA

Slika 1: Vpliv trošarin na tržno ravnotežje	8
Slika 2: Gibanje višine trošarin za neposlovne in poslovne odjemalce	15
Slika 3: Gibanje cen električne energije za gospodinjstva v EVR/kWh, polletno.....	16
Slika 4: Gibanje cen električne energije za industrijo v EVR/kWh, polletno	17
Slika 5: Gibanje povprečnih cen električne energije v Sloveniji.....	18
Slika 6: Obračunski podatki v odstotkih od trošarine za električno energijo	19
Slika 7: Letna bilanca porabe električne energije v Sloveniji	20
Slika 8: Poraba električne energije na prebivalca v Sloveniji	21
Slika 9: Polletna povprečna cena elektrike brez davkov (energija in omrežnina), višina trošarine in skupaj trošarina in povprečna cena elektrike za gospodinjstva v Sloveniji	22
Slika 10: Polletna povprečna cena elektrike brez davkov (energija in omrežnina), višina trošarine in skupaj trošarina in povprečna cena elektrike za industrijo v Sloveniji ..	23
Slika 11: Poraba električne energije za gospodinjstva	23
Slika 12: Poraba električne energije za poslovne odjemalce.....	24
Slika 13: Poraba in povprečna cena elektrike za gospodinjstva v posameznih letih	26
Slika 14: Poraba in povprečna cena elektrike za poslovne odjemalce v posameznih letih.....	27
Preglednica 1: Znesek trošarine za neposlovne in poslovne odjemalce.....	14
Preglednica 2: Polletne cene električne energije za gospodinjstva (EVR/kWh) v Sloveniji .	16
Preglednica 3: Polletne cene električne energije za industrijo (EVR/kWh) v Sloveniji	17
Preglednica 4: Obračunski podatki za trošarine na električno energijo	18
Preglednica 5: Letna bilanca porabe električne energije v Sloveniji po posameznih skupinah (GWh)	20
Preglednica 6: Prihodki od trošarin za električno energijo v Sloveniji.....	21
Preglednica 7: Povprečna cena elektrike za gospodinjstva (EVR/kWh), polletna	22
Preglednica 8: Polletna povprečna cena elektrike za industrijo (EVR/kWh).....	22
Preglednica 9: Poraba elektrike z zaračunano trošarino in brez, za gospodinjstvi odjem.....	25
Preglednica 10: Poraba elektrike z zaračunano trošarino in brez nje za poslovni odjem	26
Preglednica 11: Koefficienti direktne cenovne elastičnosti povpraševanja.....	27

KRAJŠAVE

EU	Evropska unija
EVR	evro
kWh	kilovatna ura
MWh	megavatna ura
RS	Republika Slovenija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
Ztro	Zakon o trošarinah

1 UVOD

V zadnjem času zelo pogosto slišimo ali beremo o trošarinah (tudi akcize), poznali pa so jih že v starem veku, skozi čas so se spreminjale, poznamo jih tudi v današnji Sloveniji. Trošarina je uvrščena med selektivne davke na potrošnjo in se nanaša le na nekaj proizvodov. Uvedla se je na določene izdelke, ki imajo negativne zunanje učinke. Tako želi država zmanjšati uporabo trošarinskih izdelkov, kar je vsekakor pozitivna lastnost tega davka. Te vrste davek določa Zakon o trošarinah (Ztro), ki se je od svojega nastanka velikokrat spremenil in dopolnjeval. Obračunavanje in plačevanje trošarinske obveznosti pa nadzoruje carinski organ. Ti prihodki se stekajo v proračun Republike Slovenije.

Trošarinska obveznost nastane pri proizvodnji in pri uvozu izdelkov, ki so določeni v Zakonu o trošarinah. V Sloveniji se trenutno plačuje trošarino od treh skupin izdelkov: od alkohola in alkoholnih pijač, od tobačnih izdelkov ter od energentov in električne energije. Z leti so se trošarinski izdelki spreminjali, nekateri opuščali in drugi dodajali.

Kljub nekaterim pozitivnim lastnostim imajo trošarine tudi slabosti, kot je na primer njihova regresivnost. Osebe, ki imajo nižji dohodek, plačujejo relativno več davka kot bogatejše osebe, saj vsi plačajo za isti izdelek enak znesek davka ne glede na njihov dohodek.

V prvem, teoretičnem delu naloge so opisane glavne značilnosti trošarin in njihovi ekonomski učinki, v drugem delu naloge pa je analizirano gibanje trošarin in povezave med ceno in količino elektrike.

1.1 Opredelitev problema

Glavni del zaključne projektne naloge predstavlja preučevanje trošarine na električno energijo v Sloveniji. Glede na razpoložljivost podatkov analiziram obdobje od leta 2006 do leta 2010, izjema so podatki o ceni elektrike, saj so zaradi spremenjene metodologije na voljo šele od drugega polletja 2007. Trošarina na električno energijo je začela veljati 1. marca 2007 in je bila med vsemi trošarinami najpozneje uvedena.

1.2 Namen in cilji

Namen zaključne projektne naloge je ugotoviti, kako uvedba in spreminjanje trošarine vplivata na porabo električne energije.

Prvi cilj diplomske naloge je predstaviti splošne značilnosti trošarin in njihove učinke na tržno ravnotežje, zato je najprej predstavljen razvoj uvajanja trošarin. V nadaljevanju je pojasnjeno, zakaj se plačuje trošarino, od katerih izdelkov, kdaj nastane davčna obveznost za trošarino, kdo je njen plačnik in v kakšnih primerih pride do oprostitve plačila trošarine, njeni ekonomski učinki na ponudbo in na obseg povpraševanja ter na raven cen, prikazano pa je

tudi, kdo nosi breme trošarin. Natančno je opredeljeno področje trošarin na električno energijo, saj so se te v zadnjem času povišale.

Drugi cilj pa je, na podlagi dejanskih podatkov o višini trošarine ter ceni in porabi električne energije v Sloveniji, ugotoviti, kakšna je povezanost med temi spremenljivkami. S tem bom tudi preverila hipotezo, ali uvedba in zviševanje trošarine dejansko vplivata na zmanjšanje porabe električne energije v Sloveniji.

1.3 Predvidene metode za doseganje ciljev

Pri teoretičnem delu diplomske naloge je uporabljena metoda deskripcije, osnovo za ta del naloge pa predstavljata strokovna literatura in viri, ki zajemajo obravnavano temo.

V raziskovalnem delu naloge sem uporabila tudi metodo dedukcije. Podatki so pridobljeni iz dostopnih virov, predvsem iz statističnih virov (SURSTAT), to je za obdobje 2006–2010. Omenjeno obdobje vključuje tudi podatke o porabi elektrike za leto pred uvedbo trošarine na električno energijo. Glede na vse pridobljene podatke, na osnovi splošnih spoznanj in sklepanjem o dejstvih je grafično prikazana povezava med višino trošarin in ceno ter potrošeno količino električne energije.

2 TEORETIČNI VIDIK TROŠARIN

V tem delu bo predstavljen teoretični vidik trošarin, kjer je delitev davkov, razvoj trošarin, njihov pomen in ekonomski učinki.

2.1 Delitev davkov

V sedanjem času je obdavčenje sestavni del makroekonomske politike in je vanj vključen vsak državljan. Nekaterih davkov se zavedamo bolj, drugih manj, njihov osnovni namen pa je, da omogočajo zbiranje javnih prihodkov (Klun 2008, 2).

Davčna veda deli davke po določenih vidikih in se opira na različna davčnopravna dejstva, predvsem na njihove socialne in ekonomske učinke. V teoriji in praksi se najpogosteje uporabljata delitvi na osebne in stvarne ter neposredne in posredne davke (Žibert 2007, 171–172).

Pri osebnih ali personalnih davkih se obravnava dohodek posameznega davčnega zavezanca, če je le mogoče iz različnih virov, vendar v skupni davčni osnovi. Upoštevajo se vse socialne in gospodarske okoliščine, ki imajo vpliv na davčno sposobnost davčnega zavezanca (Žibert 2007, 172).

Za stvarne ali realne davke je značilno, da bremenijo donose, prihodke od neke gospodarske dejavnosti ali od premoženja, in sicer neodvisno od socialnega in ekonomskega položaja osebe, ki pridobiva take prihodke. Slaba stran stvarnih davkov je, da ne upoštevajo dovolj davčne zmogljivosti davčnega zavezanca oziroma jo ocenjujejo le z vidika davčnega predmeta. V določenih primerih je to lahko slabo merilo davčne sposobnosti. Električno energijo uporabljajo uporabniki z nizkim dohodkom in z visokim. Tudi naftne derivate kupujejo revni in bogati, trošarina pa je enaka za vse. Davčni zavezanec je pri stvarnih davkih pravzaprav davčni predmet (Žibert 2007, 172).

Druga, že zgoraj omenjena, znana razdelitev davkov je na neposredne in posredne. K neposrednim davkom spadajo tisti davki, ki jih davčni organ neposredno odmeri davkoplačevalcu, med posredne pa uvrščamo davke, ki so vključeni v ceno blaga, torej se zaračunajo naslednjemu zavezancu v proizvodni verigi ali končnemu potrošniku (Žibert 2007, 172).

V zadnjem času vse bolj narašča pomen neposrednih davkov. Da bi si lahko to razložili, moramo poznati pozitivne in negativne strani ter hipoteze uvedbe posrednih in neposrednih davkov. Pozitivni strani posrednih davkov sta predvsem elastičnost in izdatnost ter večja psihološka primernost, saj kupec običajno ne spozna, kako visok je prometni davek ali trošarina v ceni blaga oziroma storitve, zato navadno krivi trgovca za visoko ceno. Prednost teh davkov je tudi v tem, da ne poznajo davčnih prijav, različnih formalnosti, povezanih z

določitvijo in pobiranjem, čeprav jih obravnavamo s strani davčnega nosilca, ki ni tudi davčni zavezanec. Takrat, ko trošimo svoj dohodek, te davke plačujemo. Če znižamo porabo blaga, ko gre za luksuzne dobrine, se lahko izognemo obremenitvi z njimi. Posredni davki pa imajo tudi določene slabe strani. Lahko rečemo, da so nepravični in asocialni, saj ne upoštevajo sposobnosti posameznega davkoplačevalca. Finančno šibkejši sloji porabijo večji del svojega dohodka in prispevajo relativno več za kritje državnih potreb kot finančno močnejši, čeprav imajo ti večji dohodek. Tako pravimo, da posredni davki delujejo regresivno. Deloma se to lahko reši tako, da se močnejše obdavči luksuzne dobrine, osnovna življenjska sredstva pa se obdavči manj ali se jih celo popolnoma oprosti davkov. Tako lahko v davčnem mehanizmu uveljavljamo posredno progresijo. Davčni zavezanec pogosto ne more vplivati na višino davčne določitve, ker se mnogim dobrinam, ki so obdavčene, ne more odpovedati. Tudi elastičnost posrednih davkov v primerih recesije lahko povzroči težave, ko davki na porabo in carine odpadajo in tako povzročajo primanjkljaj proračunskih prihodkov.

2.2 Razvoj trošarin

Če se osredotočimo na razvrstitev davkov po davčnem predmetu, spada trošarina ali akciza med davke na porabo, ki so najstarejša oblika davkov. Predhodnik trošarine so bile srednjeveške mitnine, zaradi katerih se je blago od producenta do porabnika zelo podražilo. V tistem času so države obdavčevale promet soli, sladkorja, alkoholnih pijač, tekstila, voska in določenih drugih dobrin. V blagajnah vladarjev so imeli dohodki od akciz pomembno vlogo tudi v srednjem veku in v dobi absolutizma, saj niso uspeli financirati državnih izdatkov le z dobički od državnega premoženja in z že obstoječimi davki. Vladar ni potreboval odobritve predstavnškega telesa za novo uvedbo akcize na določeno dobrino. V 18. stoletju so se proti prevelikemu uveljavljanju akciz opredelili posamezni predstavniki klasične šole politične ekonomije. Želeli so, da se zmanjša finančna pomembnost trošarin, saj te, zaradi svoje razporeditve, povzročajo substitucijske učinke v produkcijskem sektorju, kar popači tržno razpršitev sredstev (Žibert 2007, 175).

Navkljub zgoraj omenjenim mnenjem finančnih in ekonomskih piscev so bili prihodki od trošarin vedno pomembnejši med državnimi dohodki. Mednarodni denarni sklad priporoča državam, da uvajajo trošarine na ozek krog produktov oziroma storitev; na tako imenovane nujne produkte iz fiskalnih razlogov, na luksuzne dobrine pa iz socialnih pobud, ker ta vrsta trošarin opravlja zgoraj omenjeno funkcijo posredne progresije v davčnem sistemu (Žibert 2007, 176).

Čeprav se je v zgodovini trošarin krčil in spreminjal izbor trošarinskih izdelkov, tudi danes predstavljajo trošarine pomembno vlogo v državnem proračunu in financiranju javne porabe. Tudi v prihodnjih letih bo trošarina pomembna za državno blagajno, saj napovedujejo, da bi povečali prihodke z dvigom trošarin (Ugovšek in drugi 2011).

2.3 Pomen trošarin

Dejstvo je, da predstavljajo davščine najpomembnejši vir javnih dohodkov. Med fiskalne prihodke prištevamo tudi trošarine, ki spadajo med davke na porabo. Akcize imajo vse lastnosti posrednih davkov: so realne, izdatne, plačajo se neopazno, ker so vključene v ceno, ki se prevali na potrošnika; njihovo plačilo je odvisno od potrošnika, ki se sam odloči, ali bo trošil obdavčeni izdelek ali ne (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 76). Trošarine se v večini pobirajo pri uvozu ali v fazi proizvodnje in za davčno osnovo se ponavadi gleda količina, le pri tobačnih izdelkih je davčna osnova količina in vrednost izdelkov. Uvedba trošarine naj bi destimulirala porabo določenih proizvodov zaradi negativnih eksternalij, ki jih ti povzročajo, to je eden izmed največjih razlogov uvedbe te. Negativne eksternalije so negativni učinki na okolje in tudi na samega potrošnika. Cenovna elastičnost pri teh proizvodih je nizka, tudi učinek destimulacije je majhen. Kupci naj bi zaradi spremembe cene sicer res zmanjšali nakup proizvodov, vendar za sorazmerno manjši procent, kot se je spremenila cena.

Torej, ko govorimo o negativnih eksternalijah, gre za dobrine, katerih proizvodnja ali potrošnja je večja od družbeno zaželene porabe. Če tržni mehanizem ne more upoštevati dejstva, da proizvodnja ali potrošnja viša stroške ali niža raven koristnosti drugim subjektom, govorimo o nepopolnosti trga. Torej, tržni mehanizem ne zagotavlja učinkovite alokacije finančnih virov, in sicer v prepričanju, da se moja koristnost zmanjšuje zaradi večje potrošnje drugih oseb. Problem negativnih zunanjih učinkov rešuje država, tako da obdavčuje proizvodnjo ali porabo pri določenih eksternalijah ali pa skuša te učinke zmanjšati s sistemi za uravnavanje.

Če gledamo alkohol in alkoholne pijače, gre pravzaprav za vrsto droge, ki je dovoljena in se dobi v prosti prodaji. Da pa bi zmanjšali njeno porabo, je država med drugim uvedla tudi trošarino na to skupino izdelkov. Pravijo, da alkohol v zmernih količinah zdravju ne škoduje, a če se preseže normalno mejo, je škodljiv in pušča trajne posledice. Enako lahko rečemo za tobak in tobačne izdelke, ki škodujejo zdravju osebe, ki uživa tak izdelek in škoduje še ljudem, ki so v bližini in vdihujejo dim iz goreče cigarete ter izdihani tobačni dim kadilca. Potem imamo pa še tretjo skupino, za katero se plačuje trošarina. Sem spadajo energenti in električna energija, s katerimi se škodi okolju – kisel dež, toplogredni plini, svetlobno onesnaženje ... kar vpliva na zdravstvene težave, moti ekološke sisteme, itd. Ob okoljskem vidiku želi država doseči tudi varčevanje z energijo.

Trošarina ima velik pomen tudi zaradi polnjenja državnega proračuna, saj tako pridobi javna blagajna veliko denarja. Na primer za leto 2009 je bilo po podatkih, objavljenih na Carinskem uradu Republike Slovenije, v državni proračun vplačanih 1.413.643.756 evrov prihodkov od vseh trošarin.

Trošarino plačujejo občani in gospodarske družbe. Obdavčevanje izdelkov, od katerih se plačuje trošarina, je z uvedbo Zakona o trošarinah postalo primerljivo s sistemom obdavčevanja v državah članicah EU.

Z uvedbo in višanjem trošarin naj bi se zmanjševala poraba trošarinskih izdelkov. Plačilo akciz je odvisno od potrošnika, ki se sam odloči, ali bo trošil obdavčeni izdelek ali ne (Pernek 1999, 170).

2.4 Ekonomski učinki trošarin

Pri določanju davkov mora davčni organ oziroma zakonodajalec upoštevati tudi določena davčna načela, da je davek finančno izdaten, gospodarsko spodbuden, socialno pravičen in davčno tehnično primeren. Ne glede na to, kakšne učinke naj doseže nek davčni sistem, tj. fiskalne in druge, pa se povsod uveljavljajo nekatera splošno veljavna načela (po prvotno izdelanem modulu nemškega ekonomista Adolfa Wagnerja iz druge polovice 19. stoletja) (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 56).

Ta načela delimo na (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 56):

- finančno-fiskalna načela (načela izdatnosti in elastičnosti davkov);
- ekonomsko-politična (gospodarska) načela (načela izbire davčnih virov in načela izbire davčnih oblik);
- socialno-politična načela oziroma načela davčne pravičnosti - (načela univerzalnosti davčne obveznosti in načela enakomernosti pri obdavčitvi);
- in davčno-tehnična (upravna) načela.

Glede na finančno načelo naj bi bil davčni sistem takšen, da zbere toliko sredstev, kot jih je potrebno za sprotno kritje javnih izdatkov. Določanje višine dajatev mora biti gibčno, torej, da omogoči, glede na dane okoliščine, zvišanje oziroma znižanje dohodkov brez bistvenih sprememb v samem sistemu (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 56).

Načela, s katerimi vpliva davčna politika na gospodarski razvoj države, so ekonomsko-politična načela. Obdavčitev lahko obsega del dohodka davčnih zavezancev in višina le-te ne sme vplivati na zmanjšanje gospodarske aktivnosti davkoplačevalca. Torej ekonomsko-politična načela naj bi zagotavljala relativno stabilnost gospodarskega procesa in uresničevanje ciljev davčne politike ter s tem v praksi tudi ekonomske politike.

Pri davkih poznamo tudi določene učinke obdavčevanja, ki se ne nanašajo le na državo in davčne zavezance, ampak tudi na druge udeležence v državi in tudi zunaj nje (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 58).

Eden izmed vidikov učinkov obdavčevanja je delitev na učinke obdavčitve pred obdavčitvijo in po njej. Pri učinkih obdavčitve pred obdavčitvijo govorimo, ko se želimo plačilu davka

izogniti, in sicer na zakonit ali nezakonit način (primer davčne utaje in tihotapstva). Pri učinkih obdavčitve po obdavčitvi želi davčni zavezanec v celoti ali deloma prenesti davčno breme na nekoga drugega. Tako govorimo o davčni prevalitvi oziroma o ekonomski (pre)razdelitvi davčnega bremena.

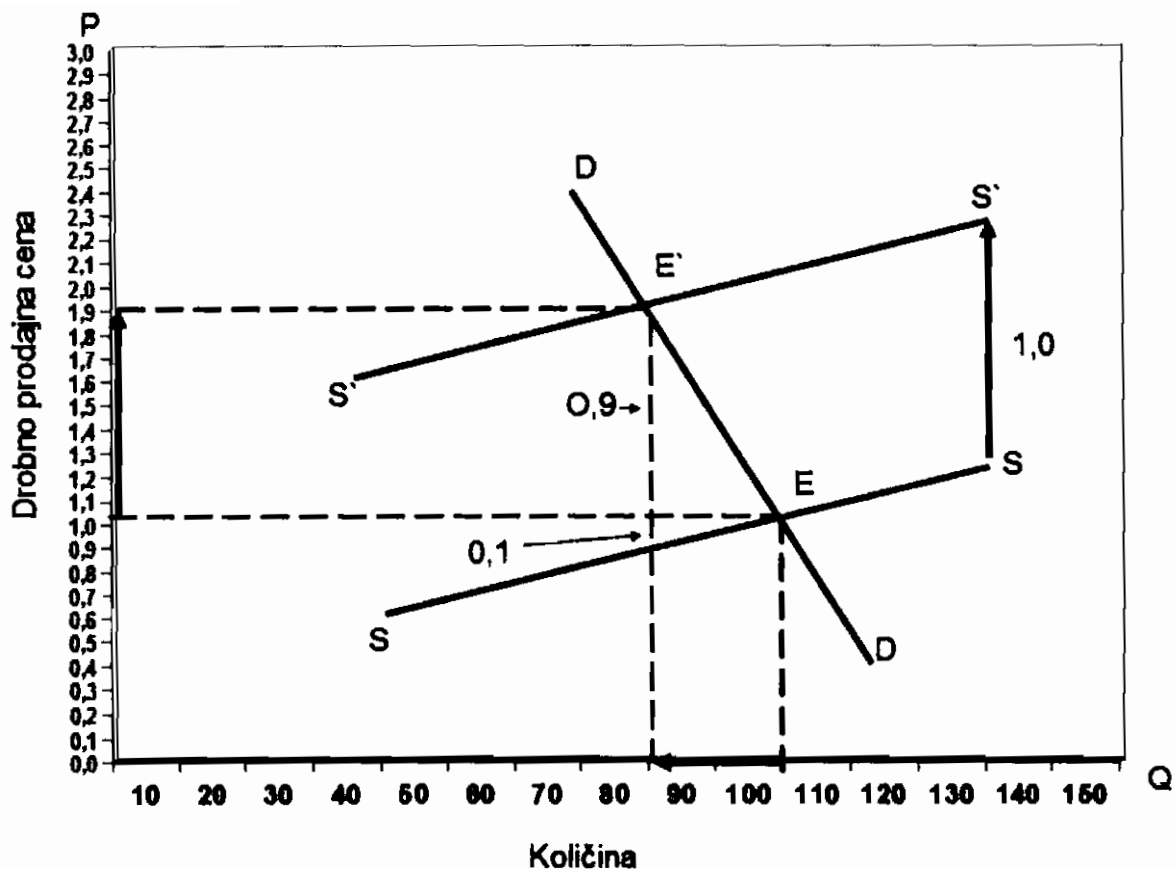
Prevalitev davka poteka v procesu blagovne menjave običajno tako, da se povečajo cene blaga oziroma storitev, kar je običajno značilno za carine in davke na porabo, ki se plačujejo posredno. V tem primeru je najlažje prevaliti davčno obveznost na tretje osebe oziroma potrošnike (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 59).

Za učinke prevalitve davkov je značilnih več faz, skozi katere lahko to poteka. Perkusija ali impact je prva faza obdavčitve, ki označuje učinke obdavčitve z označevanjem, ali gre za fizično ali pravno osebo, ki mora po zakonu plačati davek. Tu se določi davčni zavezanec. Reperkusija ali dejanska prevalitev je, ko davčni zavezanec prevzame davčno breme, a ga skuša prenesti na nekoga tretjega (lahko na končnega potrošnika, ker bo k ceni izdelka dodal tudi plačani davek, lahko bo plačani davek kompenziral z nižanjem cen pri dobavitelju...). Tretja faza je incidenca, v katero spadajo učinki obdavčitve po obdavčevanju. Tu je učinek obdavčitve večkratni, saj lahko vpliva na delo in proizvodnjo, na porabo in na varčevanje, lahko pa tudi na inflacijo. Četrta faza pa je difuzija ali splošni učinek obdavčitve, pri katerem gre za nihanje ponudbe in povpraševanja (Pernek, Kostanjevec in Čampa 2009, 59–61).

Glede na že opisano, lahko sklenemo, da je prevalitev davka v končni fazi odvisna od elastičnosti ponudbe in povpraševanja in od kupne moči prebivalcev.

Analiza ponudbe in povpraševanja nam lahko pomaga napovedati, kdo bo nosil resnično breme davka in kako bo davek vplival na output. Za primer si bomo ogledali trošarino na bencin in ponazorili, kako vplivajo davki na tržno ceno in output. Trošarine za bencin so v ZDA veliko nižje kot v večini evropskih držav. Ekonomisti in okoljevarstveniki podpirajo višje trošarine za bencin za Združene države, saj bi tako omejili potrošnjo in zmanjšali onesnaževanje ter ameriško odvisnost od negotovih tujih virov nafte. Na primer, da se vlada odloči za dolar povišati davek na galono, mora preučiti posledice, ki bi ob tem nastale, kakšna bo davčna obremenitev. Pri njej mišljen končni ekonomski učinek ali davčno breme. Ker podjetja plačujejo davke, še ne pomeni, da ti dejansko zmanjšujejo njihove dobičke. Z uporabo ponudbe in povpraševanja lahko analiziramo, kdo dejansko nosi breme, ali kakšna je davčna obremenitev zaradi tega (Samuelson in Nordhaus 2002, 73).

Obstaja možnost, da bodo davčno breme prevalili na potrošnike, če se drobno-prodajna cena bencina zviša za celoten dolar davka. Mogoče pa je tudi, da bodo potrošniki toliko zmanjšali nakupe bencina, da bodo celotno breme davka prevalili nazaj na prodajalca. Kje točno med tema dvema skrajnostma leži dejanski učinek, se lahko določi le, če analiziramo ponudbo in povpraševanje.

Slika 1: Vpliv trošarin na tržno ravnotežje

Vir: Samuelson in Nordhaus 2002, 74.

Slika 1 prikazuje začetno ravnotežje pred davkom E, sečišče začetnih krivulj SS in DD pri ceni dolar za galono bencina in celotni potrošnji 100 milijard galon letno. Uvedbo dolarja trošarine na drobno-prodajnem trgu bencina prikažemo s premikom krivulje ponudbe navzgor pri nespremenjeni krivulji povpraševanja. Krivulja povpraševanja se ne premakne, ker ostane po povečanju bencinske trošarine nespremenjena količina povpraševanja pri vsaki drobno-prodajni ceni. Krivulja povpraševanja po bencinu je relativno toga (Samuelson in Nordhaus 2002, 73).

Nasprotno pa se krivulja ponudbe gotovo premakne navzgor za dolar. Razlog je v tem, da so proizvajalci pripravljene prodati dano količino (denimo 100 milijard galon) le, če dobijo enako neto ceno kot prej. Torej mora pri vsaki ponujeni količini tržna cena porasti natančno za znesek davka – trošarine. Če so bili proizvajalci v začetku pripravljene prodati 80 milijard galon po ceni 0,90 dolarja za galono, bodo še vedno pripravljene prodati enako količino pri drobno-prodajni ceni 1,90 dolarja (kar po odštetju davka spet da proizvajalcu 0,90 dolarja za galono) (Samuelson in Nordhaus 2002, 73–74).

Kolikšna bo nova ravnotežna cena? Odgovor najdemo pri sečišču krivulje povpraševanja in nove ponudbe, to je E', kjer se sekata S'S' in DD. Zaradi spremembe ponudbe je cena višja.

Prav tako sta se zmanjšali ponujena količina in količina povpraševanja. Če pazljivo pogledamo graf, ugotovimo, da je ravnotežna cena porasla z dolarja na 1,90 dolarja. Ravnotežni output, pri katerem sta ponudba in povpraševanje v ravnotežju, je padel s 100 milijard na okrog 80 milijard galon (Samuelson in Nordhaus 2002, 74).

Kdo plača na koncu davek? Kakšno je davčno breme? Jasno, naftna industrija plača majhen delež, saj dobi le 90 centov (1,90 dolarja minus dolar davka) namesto dolarja. Toda, ker je povpraševanje relativno cenovno togo, večino davčnega bremena nosijo potrošniki, saj drobno-prodajna cena porase za 90 centov (Samuelson in Nordhaus 2002, 74).

Enake vzporednice, kot so prikazane na grafu za nafto, lahko potegnemo tudi za trg elektrike. Povpraševanje po nafti je podobno togo kot povpraševanje po električni energiji, saj je ta nujna za uporabnika v vsakdanjem življenju. Če bi bilo povpraševanje po električni energiji popolnoma neelastično, bi bila črta D na grafu navpična in bi se davek v celoti prenesel na uporabnika. Vendar v danem primeru plača uporabnik 0,9 denarne enote na enoto količine davka ali 90 %, medtem ko ponudnik krije 0,1 denarne enote na enoto količine ali 10 %.

3 ZNAČILNOSTI TROŠARIN V SLOVENIJI

Trošarine se med državami razlikujejo glede na izdelke in zneske za njeno odmero. V nadaljevanju bom podrobno opisala značilnosti trošarin v Sloveniji, pri čemer bo poudarek na energentih in električni energiji.

3.1 Trošarinski izdelki

Skozi stoletja se je seznam izdelkov, za katere je bilo potrebno plačilo trošarine, spreminjal in za določene izdelke se je ta opuščala. Danes se v davčnem sistemu Republike Slovenije plačuje trošarina od naslednjih izdelkov:

- alkohola in alkoholnih pijač,
- tobačnih izdelkov,
- energentov in električne energije.

Alkohol in alkoholne pijače

V to skupino spadajo piva, vina, druge fermentirane pijače, vmesne pijače in etilni alkohol. Trošarinska osnova pri obračunu trošarine za vina, vmesne pijače in fermentirane pijače je v hektolitrih merjena količina trošarinskih izdelkov, za etilni alkohol in pivo pa prostorninska vsebnost alkohola na hektoliter (Čok in drugi 2009, 32). Vsebnost alkohola se ugotavlja z volumenskim odstotkom alkohola pri temperaturi 20°C (Zakon o trošarinah 2010). Za uporabo alkohola v zdravstvene in raziskovalne namene ali kot surovina v proizvodnji zdravil, živil in neprehrambenih izdelkov se trošarina ne plačuje (Čok in drugi 2009, 33). Zakon o trošarini določa tudi odmero trošarine za male proizvajalce vina in žganja.

Tobačni izdelki

Med tobačne izdelke uvrščamo za plačilo trošarine cigarete, cigare, cigarilose in tobak za kajenje. Osnova za trošarino je 1000 kosov in drobno-prodajna cena oziroma kilogram izdelka. Vlada Republike Slovenije določi skupni znesek trošarine za cigarete na osnovi tehtane povprečne drobno-prodajne cene cigaret, ki velja 1. januarja tekočega leta in se med letom lahko tudi spremeni (Zakon o trošarinah 2010). Trošarinska osnova za tobačne izdelke se torej določa na podlagi vrednosti in količine.

Energenti in električna energija

V to skupino trošarinskih izdelkov spadajo energenti in električna energija, ki se uporabljajo kot gorivo za ogrevanje ali kot pogonsko gorivo. Glede na uvrstitev v tarifno oznako kombinirane nomenklature carinske tarife ali glede na značilnosti posameznega izdelka se določi vrsta energentov in električne energije (Zakon o trošarinah 2010).

Trošarinska osnova za električno energijo je količina električne energije, merjena v megavatnih urah (oznaka MWh); za energente pa količina energentov, merjena v kilogramih, kubičnih metrih, litrih ali gigajoulih kalorične vrednosti, odvisno od skupine, v katero spada (Zakon o trošarinah 2010).

3.2 Trošarinski zavezanci

Med zavezance za plačilo trošarine spada proizvajalec ali uvoznik trošarinskih izdelkov, pooblaščen prejemnik trošarinskih izdelkov iz druge države EU, trgovec na debelo s trošarinskimi izdelki oziroma oseba, na katero se prenese obveznost za trošarino v skladu z zakonom.

Med trošarinske zavezance za električno energijo uvrščamo (Carinska uprava Republike Slovenije b. l.):

- dobavitelje električne energije končnim odjemalcem v Sloveniji;
- proizvajalce, ki električno energijo proizvedejo za pokrivanje lastnih potreb;
- končne odjemalce električne energije, ki jo za svojo končno porabo pridobijo v državah članicah EU oziroma jo uvozijo iz tretjih držav.

Šteje se, da je končni odjemalec vnesel oziroma uvozil električno energijo v Slovenijo takrat, ko jo je prevzel iz električnega omrežja (Zakon o trošarinah 2010).

Končni odjemalec je porabnik električne energije, ki ima na priključnem mestu merilno napravo oziroma števec, ki meri porabo električne energije.

3.3 Obračunavanje trošarin

Ko se izdelki sprostijo v uporabo, nastane obveznost za obračun trošarine. Torej trošarinska obveznost nastane ob uvozu ali proizvodnji oziroma ob oddaji proizvoda v uporabo, ko izdelek zapusti trošarinsko skladišče (Klun 2008, 71).

Stopnje davka so določene v zneskih glede na posamezno skupino trošarinskega proizvoda. Nekaterim izdelkom se znesek trošarine določi tudi glede na namen porabe. Država določi zneske trošarine za posamezne dobrine, vendar mora upoštevati tudi minimalne zneske, ki so določeni v EU. Za energente in električno energijo se minimalni zneski razlikujejo glede na namen porabe. Predvidena je nižja trošarina za pogonska goriva, ki se uporabljajo za industrijsko-komercialne namene, ter pri energentih za ogrevanje. Minimalne zneske za trošarino pri električni energiji se določa glede na to, ali je namenjena za poslovno ali neposlovno rabo. Obdavčevanje energentov in električne energije naj bi bilo le takrat, ko se ti uporabljajo za pogonsko gorivo in za ogrevanje, in ne, kadar je njihova uporaba namenjena kot surovina za proizvodnjo (Klun 2008, 73).

Osebe, ki so zavezanci za plačilo trošarine za električno energijo, morajo za količino električne energije, za katero je nastala obveznost za obračun trošarine v davčnem obdobju, predložiti obračun trošarine na trošarinskem obrazcu. Za davčno obdobje se šteje koledarski mesec. Obračun pa je potrebno predložiti pristojnemu krajevemu carinskemu uradu do 25. dne naslednjega meseca, in sicer po preteku davčnega obdobja.

Tistim odjemalcem električne energije, ki se jim števci odčitavajo enkrat na leto, ima dobavitelj pravico zaračunavati trošarino glede na predvideno mesečno porabo, ki jo oceni na podlagi preteklega obdobja, če je odjemalec nov, pa na podlagi ocenjene napovedi za prvo obračunsko obdobje. Ne glede na to, ali je trošarinski zavezanec v predpisanem obdobju dolžan plačati trošarino ali ne, mora za vsako obračunsko obdobje (koledarski mesec) predložiti obračun trošarine carinskemu organu.

3.4 Plačevanje trošarin

Trošarinski zavezanec je obvezan za plačilo trošarine, vendar obstajajo tudi primeri, ko je oproščen plačila trošarine. Trošarinski izdelki iz skupine energentov in električne energije, ki so oproščeni plačila trošarine, so izdelki v standardnih rezervoarjih motornih vozil, izdelki, ki so namenjeni za službene potrebe diplomatskih predstavnikov in mednarodnih organizacij, ne plača se trošarin na pogonsko gorivo za pogon ribiških ladij, za proizvodnjo električne energije, itd. Pri vnosu trošarinskih izdelkov iz druge države EU nastane obveznost za plačilo trošarine, če v tujini še niso bili sproščeni v uporabo (tj. obdavčeni) ali če so v RS namenjeni opravljanju dejavnosti (Čok in drugi 2009, 32).

Trošarinski zavezanec mora v posameznem davčnem obdobju sam obračunati in plačati davek, kar pomeni, da velja za obračun trošarine sistem samo-obdavčitve. Tega predloži na posebnem obrazcu za trošarino do 25. dne v naslednjem mesecu po poteku davčnega obdobja, trošarina pa mora biti plačana v 30 dneh po zadnjem dnevu davčnega obdobja.

Trošarina se ne plačuje od električne energije (Carinska uprava Republike Slovenije 2007):

- ki se uporablja za kemijsko redukcijo in elektrolitske ter metalurške procese;
- če je proizvedena v majhni hidroelektrarni ali v elektrarni iz druge vrste obnovljive energije, ki ni fosilnega ali jedrskega izvora, z močjo do vključno 2 MW in jo proizvajalec porabi za lastno rabo;
- če predstavlja več kakor 50 % stroška izdelka;
- ki se uporablja za proizvodnjo nekovinskih mineralnih izdelkov.

Oseba, ki želi uveljaviti katero izmed naštetih oprostitev, mora pri pristojnem carinskem organu predhodno pridobiti dovoljenje za oproščenega uporabnika iz 27. člena Zakona o trošarinah (Carinska uprava Republike Slovenije 2007).

V določenih primerih obstaja tudi možnost vračila trošarine. Plačana trošarina se tako lahko vrne (Klun 2008, 75--76):

- osebam, ki so pridobile trošarinske izdelke z vključeno trošarino in so oproščene plačila trošarine (npr. tuje osebe v diplomatskih predstavništvih ali osebe, ki te izdelke uporabljajo za oproščene namene ipd.);
- izvoznikom, ki izvozijo trošarinski izdelek;
- v višini 50 % za pogon nekatere mehanizacije (npr. gradbene in kmetijske mehanizacije), ob predložitvi ustreznih dokazil in na podlagi posebnih evidenc.

Prihodki od trošarin se stekajo v državno blagajno, torej so to prihodki proračuna Republike Slovenije.

4 SPREMINJANJE TROŠARIN NA ELEKTRIČNO ENERGIJO

V prejšnjem poglavju sem opisala glavne značilnosti obračunavanja trošarin v Sloveniji, še posebej sem predstavila trošarine za proizvode iz skupine energentov in električne energije, v nadaljevanju pa se bom osredotočila zgolj na električno energijo. Tako bom najprej pogledala, kako se je od uvedbe spreminjala višina trošarine na električno energijo ter kakšen je bil njen vpliv na končno ceno in potrošnjo električne energije. Primerjava podatkov za porabo je med leti 2006 in 2010, za ceno pa, zaradi razpoložljivosti podatkov, le med leti 2007 in 2010, saj so pred letom 2007 imeli drugačno metodologijo zbiranja cen, ki ni primerljiva s sedanjo.

4.1 Višina trošarine na električno energijo v Sloveniji

V skladu z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o trošarinah (Ur. list RS, št. 122/06) velja za električno energijo od 1. 1. 2007 spremenjena ureditev.

Z dopolnitvijo zakona je bila uvedena poenostavitev trošarinskega nadzora nad gibanjem električne energije v primerjavi z gibanjem drugih trošarinskih izdelkov in natančno določa zavezanca za plačilo trošarine. Zakon dopušča za električno energijo gibanje brez spremnega trošarinskega dokumenta. Tako se bistveno zmanjšajo administrativne obremenitve udeležencev na trgu z električno energijo (Carinska uprava Republike Slovenije 2007).

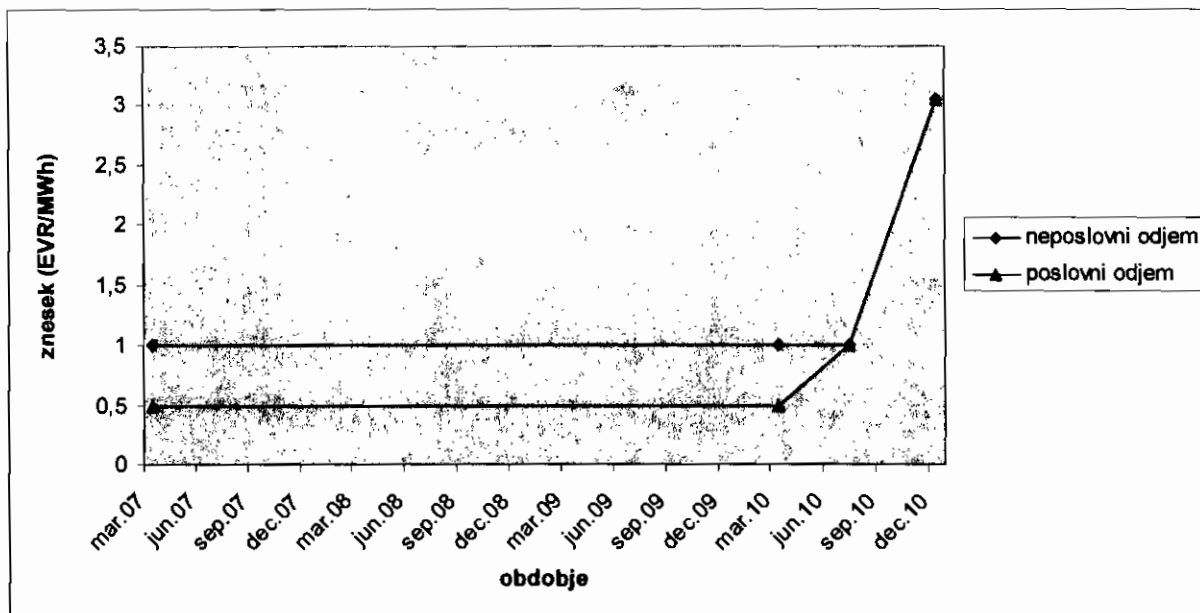
Preglednica 1: Znesek trošarine za neposlovne in poslovne odjemalce

Odjem		Neposlovni	Poslovni
veljavnost od	veljavnost do	znesek (EVR/MWh)	znesek (EVR/MWh)
	28. 2. 2007	0	0
1. 3. 2007	31. 3. 2010	1	0,5
1. 4. 2010	31. 7. 2010	1	1
1. 8. 2010		3,05	3,05

Vir: Zakon o trošarinah 2010.

Torej trošarina na električno energijo se obračunava od 1. 3. 2007. Od takrat morajo trošarinski zavezanci poslati obračun pristojni carinski upravi in plačati višino obračunane trošarine. Kot je bilo omenjeno že v prejšnjem poglavju, poznamo poslovno in neposlovno trošarino. V poslovni odjem uvrščamo gospodarske subjekte, k neposlovnemu pa spadajo gospodinjstva. Trošarina za neposlovni odjem je znašala od 1. 3. 2007 do 31. 7. 2010 en evro na megavatno uro. Dne, 1. 8. 2010, se je trošarina za gospodinjstva dvignila na 3,05 evra na megavatno uro. Višina trošarine za poslovno rabo je bila od uveljavitve, to je od 1. 3. 2007 do 31. 3. 2010, nespremenjena in je znašala 0,5 evra na megavatno uro. Z 1. 4. 2010 se je vrednost podvojila in do 31. 7. 2010 znašala 1 evro na megavatno uro ter se tako izenačila s trošarino za neposlovno rabo. Ampak dvig očitno še ni bil dovolj velik, zato se je znesek poslovne trošarine s 1. 8. 2010 povzdignil na 3,05 evra na megavatno uro, kar je približno

trikrat toliko kot prej. Sedaj sta trošarini za poslovne in neposlovne odjemalce izenačeni. Opisane zneske je lepo razbrati iz preglednice 1, in sicer za neposlovni in poslovni odjem.

Slika 2: Gibanje višine trošarin za neposlovne in poslovne odjemalce

Slika 2 grafično prikazuje spremembo cene trošarine za neposlovni in poslovni odjem električne energije od uvedbe plačila trošarine, 1. 3. 2007, do konca leta 2010. Graf prikazuje spremembo cene glede na čas.

4.2 Vpliv spremembe trošarine na porabo in na ceno električne energije

Iz podatkov Statističnega urada Republike Slovenije so v preglednici 2 navedene cene električne energije za gospodinjstva, v preglednici 3 pa cene električne energije za industrijo. V obeh tabelah so navedene cene zgolj za električno energijo, torej brez omrežnine in davkov. Cene so prikazane za posamezna polletja po porabniških skupinah glede na interval letne porabe. H1 pomeni prvo polovico tekočega leta (od januarja do junija), H2 pa označuje drugo polovico tekočega leta (od julija do decembra). Cena električne energije je v gospodinjstvih s porabo do 1000 kWh (skupina DA) letno naraščala od leta 2007 do leta 2009, leta 2010 pa se je znižala. Pri skupini DB, ki ima letno porabo od 1000 do 2500 kWh, je cena iz leta v leto naraščala, v drugem polletju 2010 pa se je znižala za 0,0001 EVR/kWh. Pri skupinah odjema DC, DD in DE je cena električne energije naraščala od leta 2007 do leta 2009, v drugem polletju 2009 je nekoliko padla, nato pa je do konca leta 2010 ostala skoraj enaka.

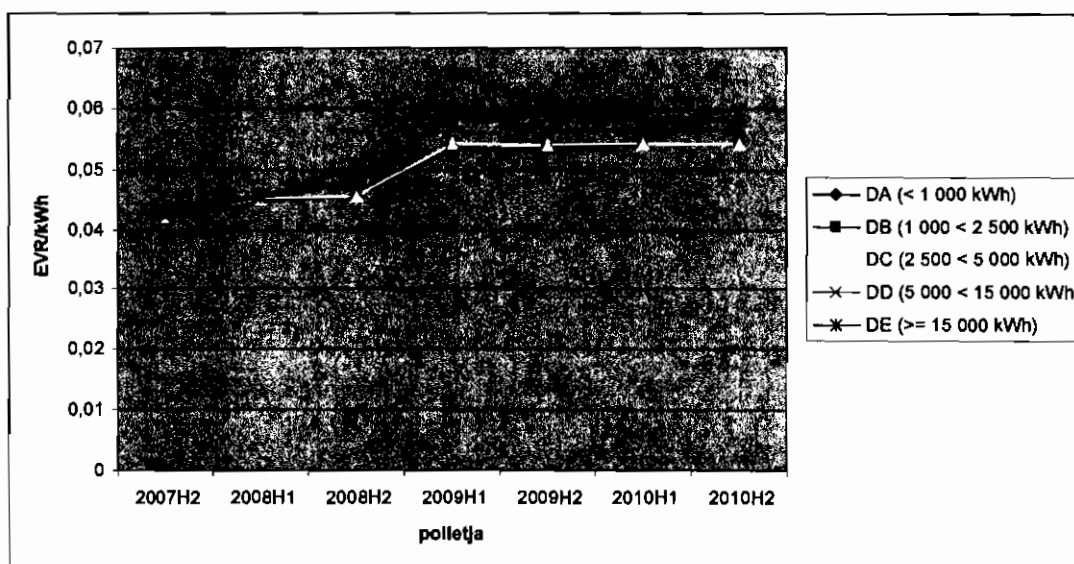

Preglednica 2: Polletne cene električne energije za gospodinjstva (EVR/kWh) v Sloveniji

Skupina odjema (interval letne porabe)	Energija						
	2007H2	2008H1	2008H2	2009H1	2009H2	2010H1	2010H2
DA (< 1 000 kWh)	0,0433	0,0455	0,0481	0,0589	0,0594	0,0582	0,058
DB (1 000 < 2 500 kWh)	0,042	0,0447	0,0456	0,0533	0,0535	0,0542	0,0541
DC (2 500 < 5 000 kWh)	0,0422	0,045	0,0457	0,0542	0,054	0,0542	0,0542
DD (5 000 < 15 000 kWh)	0,0423	0,0452	0,0476	0,0591	0,0565	0,0566	0,0565
DE (>= 15 000 kWh)	0,0427	0,0453	0,0504	0,0656	0,0608	0,0601	0,0598

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2011a.

Na sliki 3 so še grafično prikazani podatki o ceni električne energije za gospodinjstva od drugega polletja 2007 do konca leta 2010, iz katerih se lepo vidi njihovo gibanje.

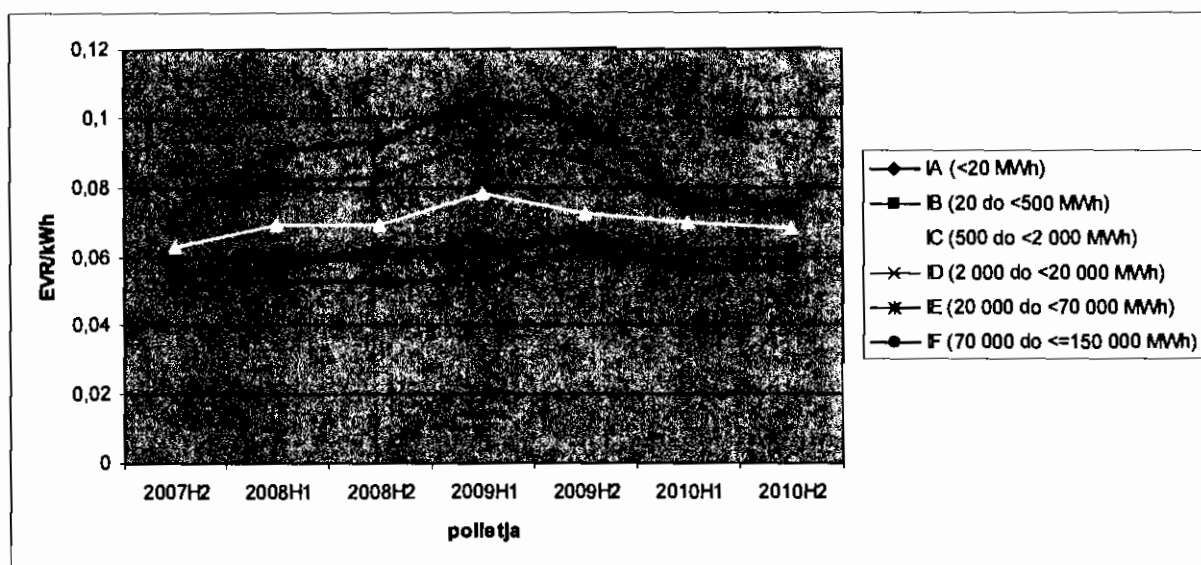
Slika 3: Gibanje cen električne energije za gospodinjstva v EVR/kWh, polletno

Na podlagi podatkov o ceni električne energije za industrijo, ki so prikazani v preglednici 3 in grafično na sliki 4, je vidno, da v odjemni skupini IA in IB od leta 2007 do konca prvega polletja leta 2009 cene naraščajo, od drugega polletja do konca leta 2010 pa se nižajo. V skupinah IC in ID naredi cena v prvem polletju 2009 večji skok, a se že v drugem polletju istega leta zniža. Za razliko od ostalih skupin se pri ceni elektrike za industrijo v zadnjih dveh skupinah (IE in IF) cena poveča v drugem polletju leta 2009, leta 2010 pa se spet nekoliko zniža.

Preglednica 3: Polletne cene električne energije za industrijo (EVR/kWh) v Sloveniji

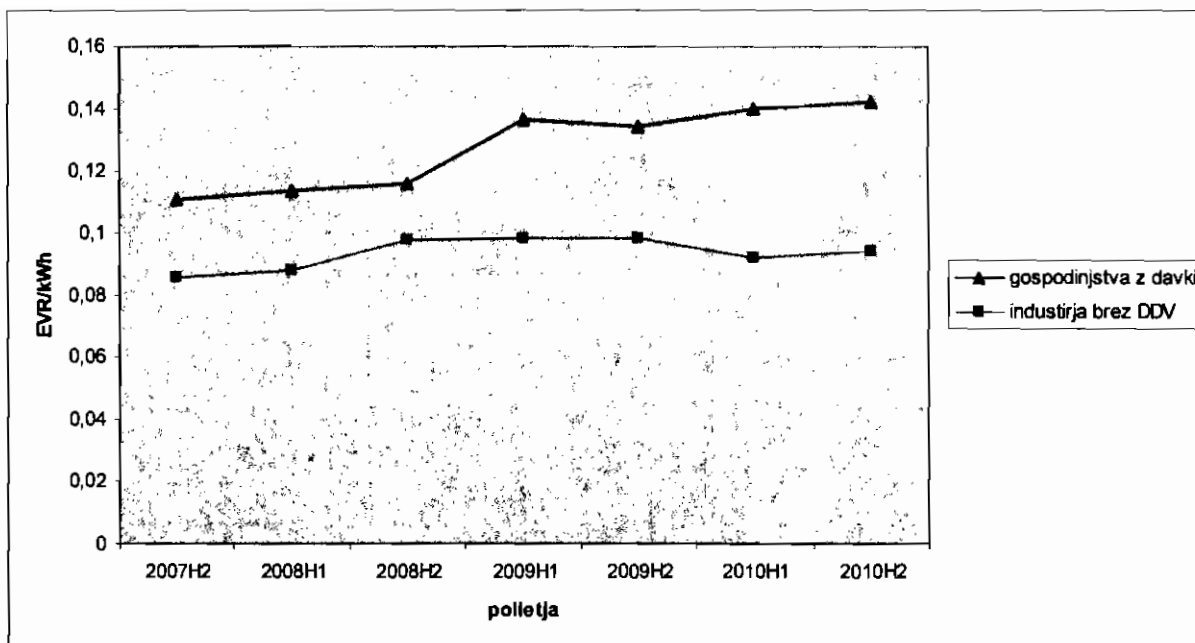
Skupina odjema (interval letne porabe)	Energija						
	2007H2	2008H1	2008H2	2009H1	2009H2	2010H1	2010H2
IA (<20 MWh)	0,0726	0,0905	0,0928	0,1053	0,099	0,0761	0,0752
IB (20 do <500 MWh)	0,0681	0,082	0,0828	0,0932	0,0885	0,0735	0,0726
IC (500 do <2 000 MWh)	0,0629	0,0693	0,069	0,0784	0,0722	0,0698	0,0684
ID (2 000 do <20 000 MWh)	0,0551	0,0616	0,06	0,065	0,0638	0,0625	0,0617
IE (20 000 do <70 000 MWh)	0,0521	0,0531	0,053	0,0532	0,0629	0,0559	0,0564
IF (70 000 do <=150 000 MWh)	0,0556	0,0564	0,0626	0,0615	0,0666	0,0565	0,0565

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2011b.

Slika 4: Gibanje cen električne energije za industrijo v EVR/kWh, polletno

Slika 5 grafično prikazuje gibanje povprečnih cen električne energije v Sloveniji. Podatki so prikazani v polletjih, in sicer od drugega polletja 2007 do konca leta 2010. Vidno je, da povprečne cene za gospodinjstva rastejo iz leta v leto, pri industriji pa najprej rastejo, nato se v letu 2010 spet spustijo nekoliko nižje.

Slika 5: Gibanje povprečnih cen električne energije v Sloveniji

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2011c.

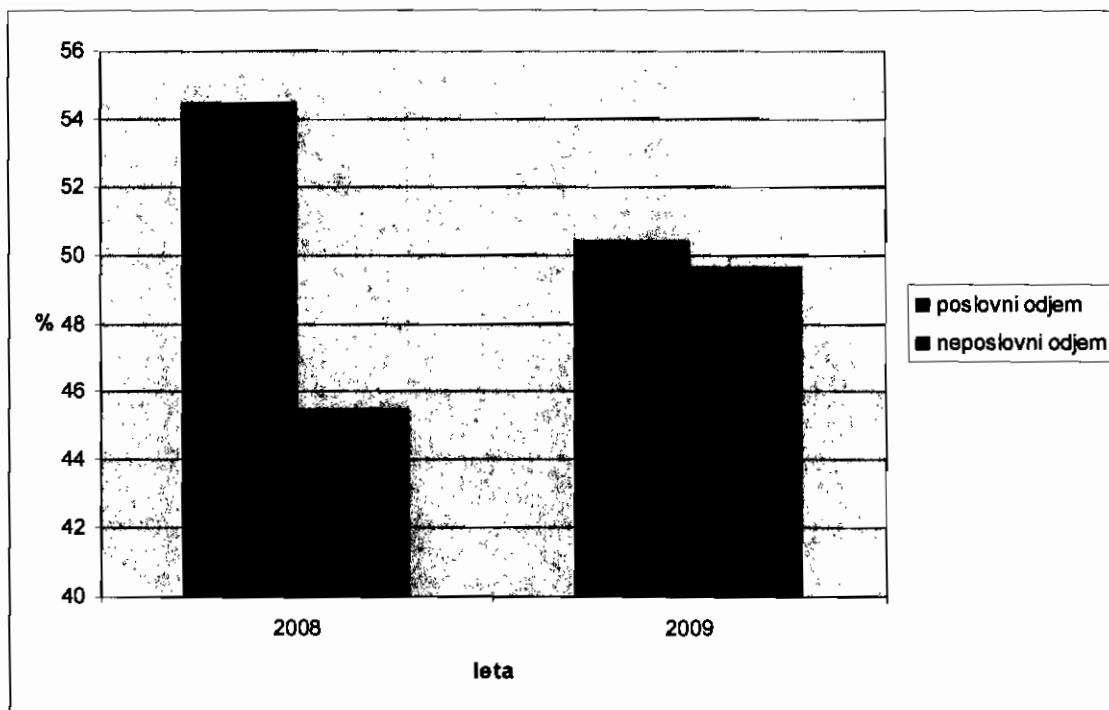
Preglednica 4: Obračunski podatki za trošarine na električno energijo

OBDOBJE	2008		2009		indeks 2009/2008	
	količina v MWh	znesek v €	količina v MWh	znesek v €	Indeks Količina	indeks znesek
Trošarina Električna						
Poslovni odjem	7.793.552	3.896.776	6.837.717	3.418.858	87,7	87,7
Neposlovni odjem	3.255.915	3.255.915	3.365.180	3.365.180	103,4	103,4
Skupaj	11.049.467	7.152.691	10.202.897	6.784.038	92,3	94,8

Vir: Kabinet ministra 2010.

Preglednica 4 prikazuje obračunske podatke od trošarin v megavatih urah in v evrih za leto 2008 in 2009. Na sliki 6 pa je prikazan odstotek obračunskih podatkov od trošarine glede na znesek za poslovni in neposlovni odjem. Razvidno je, je bilo v letu 2008 pobranih več trošarin pri poslovnih odjemalcih kot pri gospodinjstvih. V letu 2009 pa je bilo razmerje v denarju skoraj enako, saj je bila pri gospodinjstvih takrat višja trošarina kot pri poslovnih odjemalcih, čeprav je bila nižja količina.

Slika 6: Obračunski podatki v odstotkih od trošarine za električno energijo

Glede na primerjavo porabe električne energije v Sloveniji med leti 2006 in 2010 je poraba nihala, kar je prikazano v preglednici 5. Splošno gledano na vse skupine je bila poraba v letu 2007 malo višja od porabe v letu 2006, v letu 2008 je začela padati, leta 2009 se je spustila na 11.422 GWh, kar je za 1876 GWh manj porabe kot leta 2006. Najbolj je padla poraba električne energije v predelovalnih dejavnostih in v gradbeništvu. Pri gospodinjstvih med primerjalnimi leti ni velikih razlik v porabi. V letu 2007, ko je bila uvedena trošarina na elektriko, ni vidna manjša poraba glede na predhodno leto. Predvidevali bi, da bodo ljudje začeli varčevati z energijo zaradi višjih stroškov (uvedba trošarine), a to se ni zgodilo. Glede na leto 2007 se je skupna poraba zmanjšala leta 2008 za 392 GWh in leta 2009 še za 1523 GWh. Glede na to, da se je poraba zmanjšala predvsem na poslovnem odjemu, najbolj v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu, bi lahko sklepali, da gre v zadnjih letih predvsem za posledico zapiranja in krčenja, na kar je vplivala tudi recesija ... SURS je objavil, da je poraba električne energije v letu 2010 večja od porabe leta 2009. Glede na podatke, ki so objavljeni na SURS, in primerjajo porabo vsakega meseca v letu 2009 s porabo istega meseca v letu 2010, je razvidno, da je bila poraba v vsakem mesecu večja v letu 2010 kot v letu 2009. Poraba je bila nekatere mesece višja za 3 %, nekatere pa celo za 7 % glede na isti mesec predhodnega leta. Primerjava podatkov skupne porabe električne energije v letu 2010 s skupno porabo v letu 2009 kaže na 6 % povečanje.

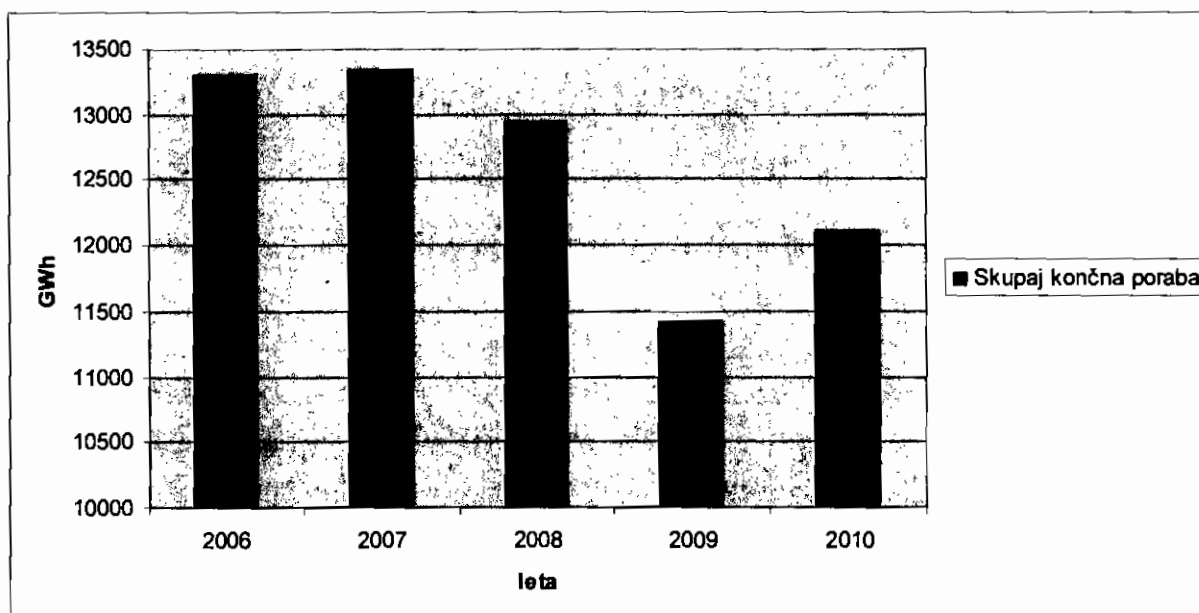

Preglednica 5: Letna bilanca porabe električne energije v Sloveniji po posameznih skupinah (GWh)

	2006	2007	2008	2009	2010*
Energetski sektor	133	142	139	130	138
predelovalne dejavnosti in gradbeništvo	7440	7468	6311	4966	5264
Promet	198	195	196	156	165
Gospodinjstva	3055	3021	3182	3137	3325
Drugi porabniki	2472	2512	3117	3033	3215
Skupaj končna poraba	13298	13337	12945	11422	12107

* začasni podatki, dokončni še niso objavljeni

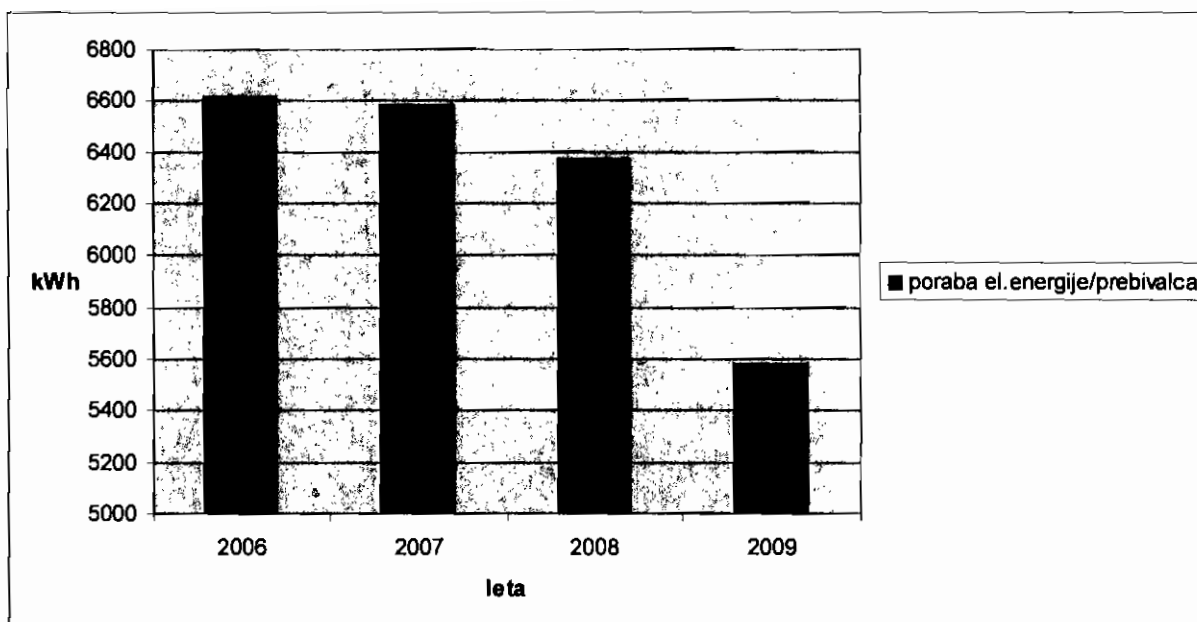
Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2010b.

Slika 7: Letna bilanca porabe električne energije v Sloveniji

SURS je v tabeli energetskih kazalnikov objavil tudi porabo električne energije na prebivalca za posamezno leto. Na sliki 8 je grafični prikaz porabe električne energije na prebivalca v Sloveniji, iz katerega se vidi, kako se niža letna poraba na prebivalca. Podatki za leto 2010 še niso objavljeni. Primerjava porabe leta 2009, glede na leto 2008, kaže, da je poraba električne energije na prebivalca leta 2009 nižja za 12,4 odstotke.

Slika 8: Poraba električne energije na prebivalca v Sloveniji

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2010a.

Glede na dostopne podatke, objavljene na evropskem statističnem uradu, so razvidni prihodki od trošarin na električno energijo v Sloveniji po posameznih letih. Prihodki od te skupine trošarin se iz leta v leto večajo. Podatki za leto 2007 so podani od 1. 3. 2007 dalje, saj je bila tedaj uvedena trošarina na električno energijo.

Preglednica 6: Prihodki od trošarin za električno energijo v Sloveniji

LETO	TROŠARINA (v milijonih EVR)
2007	5,82
2008	7,15
2009	6,94
2010	18,68

Vir: European commission 2011.

Največji skok je viden v letu 2010, ko je bilo 18,68 milijona evrov prihodkov od trošarin na električno energijo. Iz tega sklepam, da so se prihodki povečali predvsem iz dveh razlogov. Prvi je dvakratno zvišanje trošarine države, najprej meseca aprila in nato še v mesecu avgustu. Drugi razlog pa je, glede na pridobljene podatke Statističnega urada Republike Slovenije, da se je v letu 2010 povečala poraba električne energije glede na leto 2009. Čeprav se je trošarina v letu 2010 bistveno povečala, se je v tem letu povečala tudi poraba električne energije, kar kaže na to, da višina trošarine na električno energijo še ne vpliva na porabo te.

Trošarina za poslovne odjemalce predstavlja dobrih 3,5 odstotkov cene elektrike v letu 2010. Glede na to, da je na trgu nekaj različnih dobaviteljev za elektriko (Gen-i, Petrol, Elektro

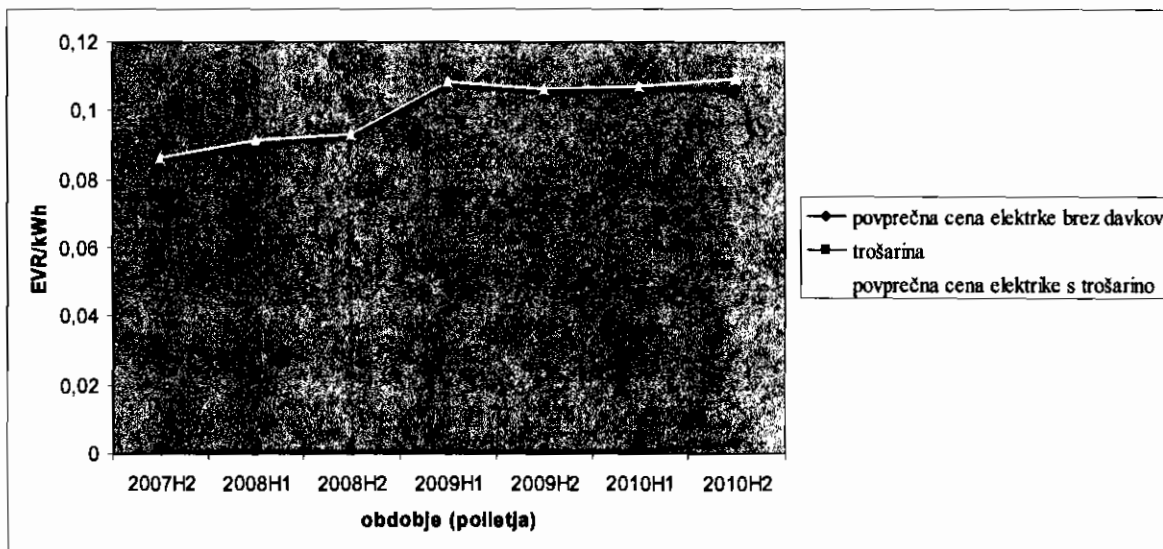

Primorska, Elektro Ljubljana ...), so tudi med ponudniki različna nihanja cen, sicer pa gre tukaj za oligopol, ker je manjše število velikih podjetij in veliko kupcev.

Preglednica 7: Povprečna cena elektrike za gospodinjstva (EVR/kWh), polletna

Obdobje (polletja)	2007H2	2008H1	2008H2	2009H1	2009H2	2010H1	2010H2
Povprečna cena elektrike brez davkov	0,0855	0,0904	0,0922	0,1073	0,1054	0,1061	0,1061

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2011a.

Slika 9: Polletna povprečna cena elektrike brez davkov (energija in omrežnina), višina trošarine in skupaj trošarina in povprečna cena elektrike za gospodinjstva v Sloveniji

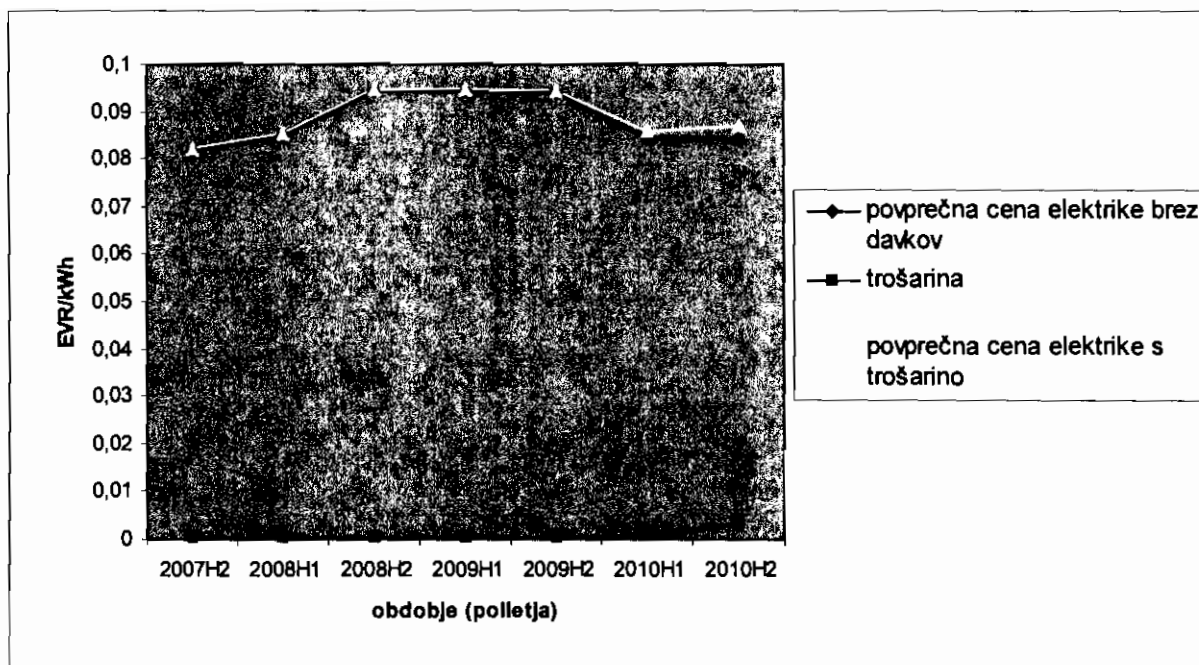
Na Sliki 9 je za gospodinjstva grafično, to je s temno črto, prikazana povprečna cena elektrike brez davkov, ki zajema ceno električne energije in omrežnine. Z roza črto je prikazana višina trošarine glede na čas in z rumeno črto povprečna cena elektrike, ki vključuje ceno električne energije, omrežnine in trošarine. Podatki so podani v evrih na kilovatno uro glede na čas. Kot lahko iz grafa razberemo, predstavlja trošarina na elektriko zanemarljiv delež pri končni ceni elektrike. Trošarina predstavlja, to je od uvedbe leta 2007 pa do leta 2010, približno 1 % cene elektrike, šele s povišanjem trošarine predstavlja nekaj manj kot 3 % cene.

Preglednica 8: Polletna povprečna cena elektrike za industrijo (EVR/kWh)

Obdobje (polletja)	2007H2	2008H1	2008H2	2009H1	2009H2	2010H1	2010H2
Povprečna cena elektrike brez davkov	0,0818	0,0850	0,0943	0,0942	0,0939	0,0847	0,0840

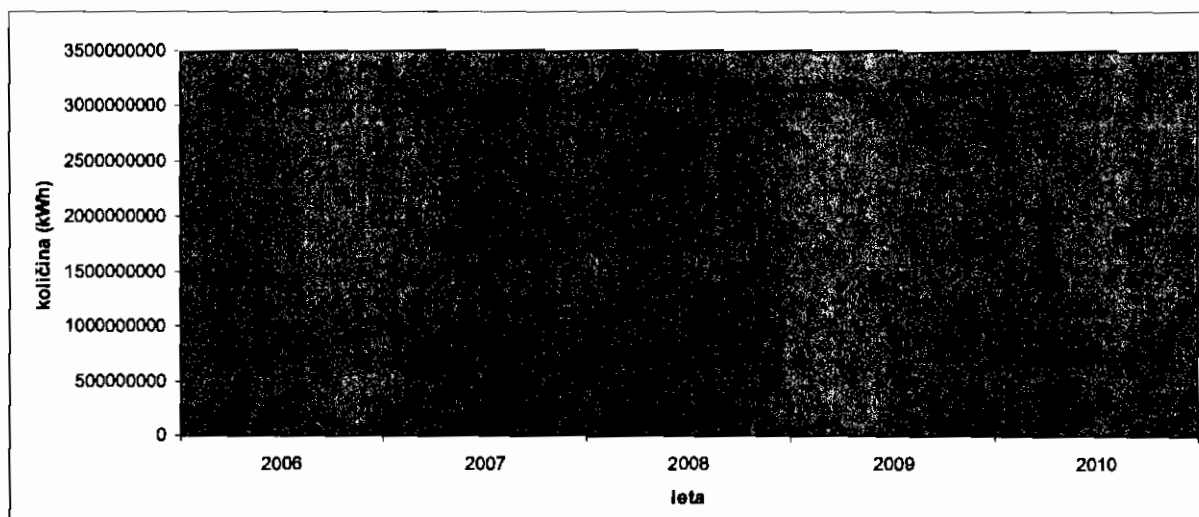
Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2011b.

Slika 10: Polletna povprečna cena elektrike brez davkov (energija in omrežnina), višina trošarine in skupaj trošarina in povprečna cena elektrike za industrijo v Sloveniji

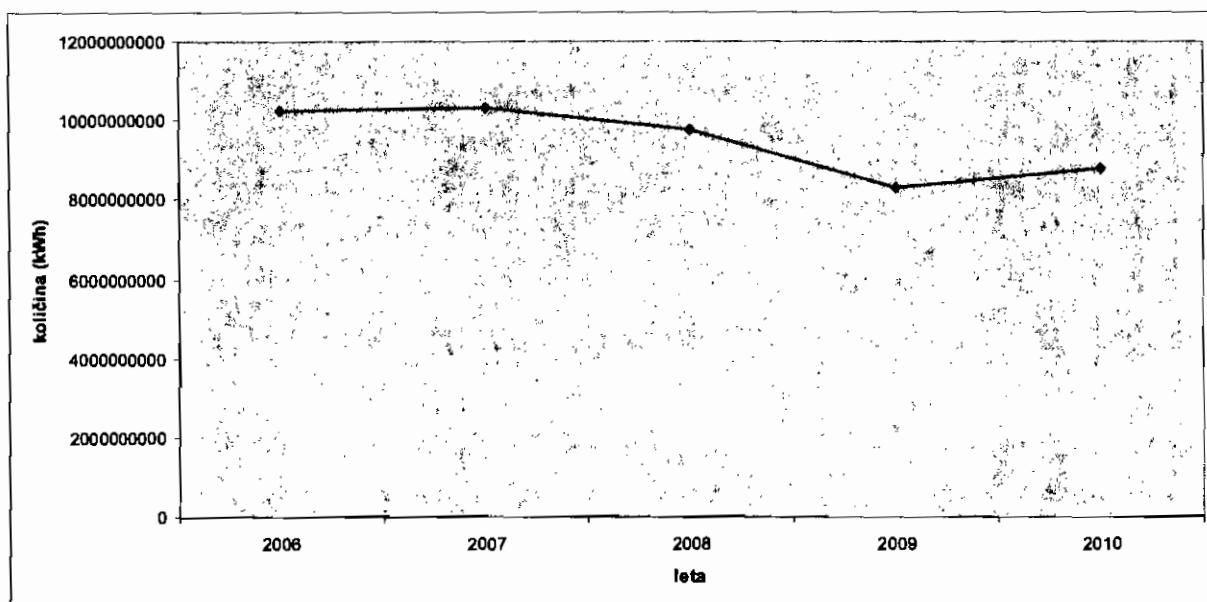
Na sliki 10 je s temno črto grafično prikazana povprečna cena elektrike brez davkov, ki vključuje električno energijo in omrežnino, z roza črto je prikaz gibanja trošarine in z rumeno je povprečna cena elektrike s trošarino. Vsi podatki so prikazani za industrijo v kWh glede na posamezna polletja. Pri industrijskih odjemalcih predstavlja, to je od uvedbe do leta 2010, trošarina okrog 0,5 % cene elektrike, pri prvem povišanju trošarine se delež premakne na približno 1 %, pri drugem povišanju trošarine pa predstavlja 3,6 % cene.

Slika 11: Poraba električne energije za gospodinjstva

Slika 11 prikazuje porabo električne energije v kilovatnih urah, glede na čas, za gospodinjstva. Iz grafa je razviden majhen padec (1,5 %) porabe električne energije v letu 2009 v primerjavi z letom 2008. Iz tega lahko sklepamo, da so v gospodinjstvih začeli malo varčevati pri porabi električne energije, mogoče z zamenjavo navadnih žarnic z varčnimi, ugašanjem luči, ko ni nikogar doma; pri nakupih novih gospodinjskih aparatov in bele tehnike so bili pozorni, da imajo najnižjo stopnjo porabe, več je bilo govora o varčevanju v medijih ... in začeli so spreminjati svoje navade. V letu 2010 pa je poraba ponovno višja, na kar lahko delno vpliva tudi vračanje na stare navade (manj govora v medijih ...), na porabo zelo vpliva tudi vreme (npr. hladna zima–ogrevanje prostorov na elektriko, vroče poletje–hlajenje s klimo).

Slika 12: Poraba električne energije za poslovne odjemalce

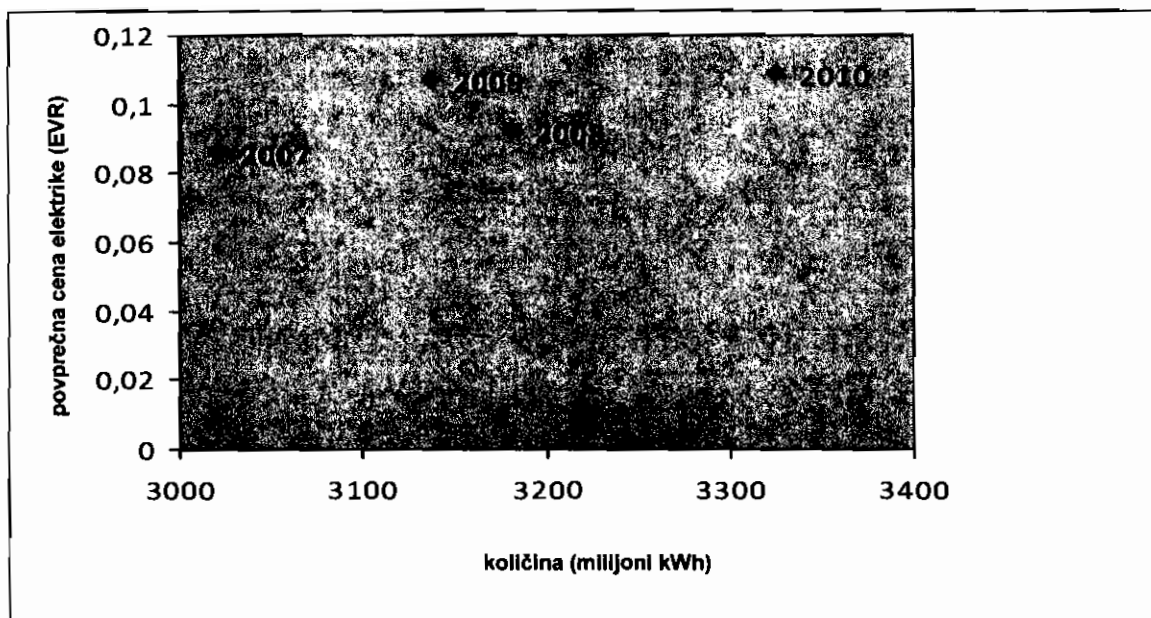
Slika 12 prikazuje porabo električne energije v kilovatnih urah za poslovne odjemalce, to je glede na čas. Primerjalno z letom 2007 se je leta 2008 zmanjšala poraba za dobrih 5 odstotkov. Leta 2009 pa je večji padec porabe glede na leto 2008, in to za približno 15 odstotkov, pri poslovnih odjemalcih. Leta 2010 pa je poraba višja za 6 odstotkov.

Preglednica 9: Poraba elektrike z zaračunano trošarino in brez, za gospodinjski odjem

Obdobje	2007	2008	2009	2010
količina (kWh)	3.021.000.000	3.182.000.000	3.137.000.000	3.325.220.000
povprečna cena elektrike s trošarino (EVR)	0,08650	0,09230	0,10735	0,10915
poraba elektrike z zaračunano trošarino (EVR)	261.316.500	293.698.600	336.756.950	362.947.763
povprečna cena elektrike brez trošarine (EVR)	0,08550	0,09130	0,10635	0,10610
poraba elektrike brez zaračunane trošarine (EVR)	258.295.500	290.516.600	333.619.950	352.805.842

Na sliki 13 je prikazana količina v kilovatih in povprečna cena elektrike za gospodinjске odjemalce. Cena elektrike se v letu 2010 ni spremenila, vendar se je poraba elektrike povišala za 6 odstotkov. V drugi polovici leta 2010 se je povišala trošarina, kar je vidno tudi iz končne cene. Od povišanja trošarine v višini 2,05 evra na MWh nosi prodajalec breme zgolj v višini 0,25 evra oziroma 12 %, preostalih 1,8 evra pa se prevali na odjemalca. Stroški nove trošarine pa so se v večji meri prevalili na uporabnika. Na končnega potrošnika se prevali približno tolikšen delež trošarine, kot je v teoretičnem primeru, ki ga prikazuje slika 1. Bistvena razlika pa je, da podatki o potrošnji električne energije v Sloveniji kažejo, da se poraba povečuje kljub naraščanju cene. Edina izjema v opazovanem obdobju je sprememba med letoma 2008 in 2009, ko se je ob zvišanju cene količina zmanjšala. To seveda ni skladno z že omenjeno sliko 1, prav tako pa tudi ne z ekonomsko teorijo, ki govori o negativni povezavi med ceno in količino. Zato morajo biti razlogi za povečevanje potrošnje drugje, na primer v spremenjenih navadah potrošnikov, predvsem je več električnih naprav oziroma njihova uporaba je povečana.

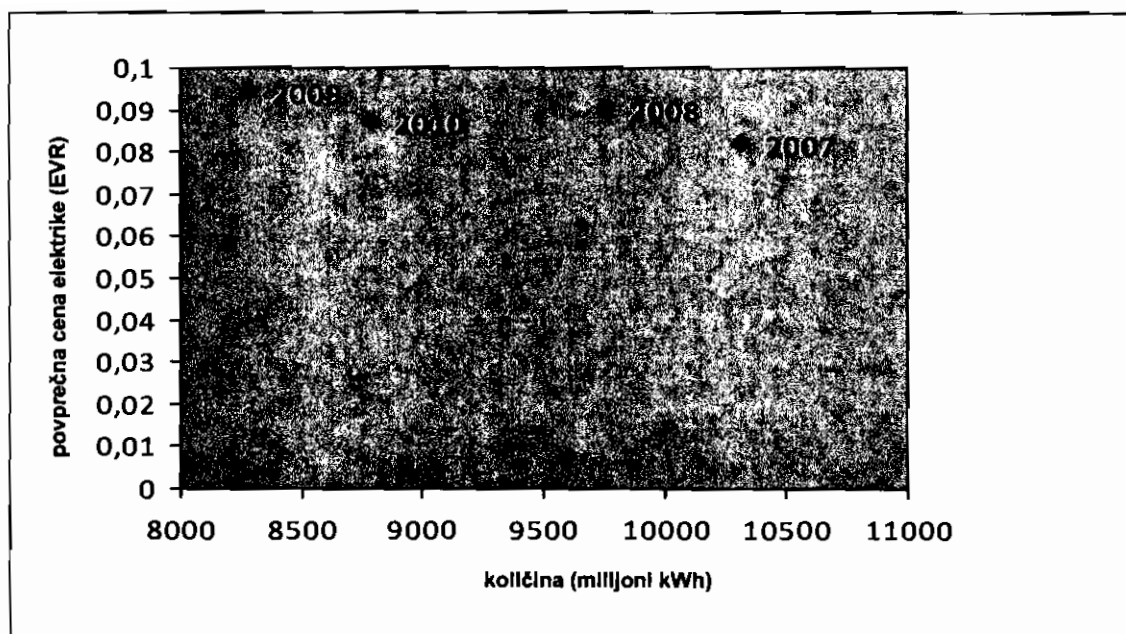

Slika 13: Poraba in povprečna cena elektrike za gospodinjstva v posameznih letih

Preglednica 10: Poraba elektrike z zaračunano trošarino in brez nje za poslovni odjem

Obdobje	2007	2008	2009	2010
količina (kWh)	10.317.000.000	9.763.000.000	8.285.000.000	8.782.100.000
povprečna cena elektrike s trošarino (EVR)	0,08230	0,09015	0,09455	0,08740
poraba elektrike z zaračunano trošarino (EVR)	849.089.100	880.134.450	783.346.750	767.555.540
povprečna cena elektrike brez trošarine (EVR)	0,08180	0,08965	0,09405	0,08435
poraba elektrike brez zaračunane trošarine (EVR)	843.930.600	875.252.950	779.204.250	740.770.135

Graf na sliki 14 prikazuje povprečno ceno in količino porabljene elektrike za poslovne odjemalce. Cena elektrike se je v letu 2009 povišala, a kljub temu so prihodki od porabe elektrike nižji, saj se je poraba nižala. V letu 2010 je poraba elektrike za 6 % višja, a se je znižala cena elektrike, in kot je vidno v preglednici 11, so se prihodki od elektrike še vedno nižali. V tem primeru vidimo, da so spremembe med leti bolj skladne s pričakovanji, ki izhajajo iz ekonomske teorije, kot to velja pri gospodinjstvih odjemalcih. Tako je bilo med letoma 2007 in 2008 in tudi med letoma 2008 in 2009 zvišanje cene električne energije povezano z zmanjšanjem porabe pri poslovnih odjemalcih. V letu 2010 pa se je cena znižala, potrošena količina pa povečala, a tudi to je skladno z zakonom povpraševanja, ki pravi, da obstaja med ceno in količino negativna povezava.

Slika 14: Poraba in povprečna cena elektrike za poslovne odjemalce v posameznih letih

Spremembe, ki sem jih opisala na podlagi grafične analize na slikah 13 in 14, se da predstaviti tudi numerično z izračunom koeficientov direktne cenovne elastičnosti povpraševanja.

Preglednica 11: Koeficienti direktne cenovne elastičnosti povpraševanja

Obdobje	2007–2008	2008–2009	2009–2010
Neposlovni odjem	0,80	-0,09	3,50
Poslovni odjem	-0,61	-3,44	-0,74

Primer izračuna koeficienta direktne cenovne elastičnosti povpraševanja na podlagi podatkov iz let 2009 in 2010 za poslovni odjem:

$$E_{Qx/Px} = (Q_{10} - Q_{09}) / (P_{10} - P_{09}) * (P_{09} + P_{10}) / (Q_{09} + Q_{10})$$

$$E_{Qx/Px} = (8782100000 -$$

$$8285000000) / (0,0874 + 0,9455) * (0,9455 + 0,0874) / (8285000000 + 8782100000)$$

$$E_{Qx/Px} = -0,74$$

Koeficient direktne cenovne elastičnosti -0,74 pomeni, da se količina povpraševanja po električni energiji zmanjša za 0,74 odstotka, če se cena zviša za 1 odstotek ob nespremenjenih drugih dejavnikih, ki vplivajo na povpraševanje.

Torej, glede na izračunane koeficiente elastičnosti v preglednici 11, je vidno, da je predvsem pri poslovnih odjemalcih togo oziroma neelastično povpraševanje. Izjema je leto 2009, ko sprememba, glede na prejšnje leto, kaže na zelo elastično povpraševanje, vendar je tako velika sprememba obsega povpraševanja verjetno predvsem posledica drugih dejavnikov (gospodarske krize) in ne spremembe cene električne energije.

Koeficienti direktne cenovne elastičnosti povpraševanja za neposlovne odjemalce pa so, kot je že napisano v komentarju k sliki 13, nekoliko nepričakovani. Imajo namreč pozitivni predznak (izjema je sprememba med letoma 2008–2009), čeprav ekonomska teorija predpostavlja negativno povezavo med ceno in količino. To lahko pojasnimo z večjo uporabo klimatskih naprav, večjim številom potratnih električnih naprav in aparatov (sušilni stroji, grelniki za vodo, hladilne skrinje ...) in šibkemu odzivu na spremembo cene električne energije. Skupaj s koeficientom elastičnosti za obdobje 2008–2009 kaže, da je povpraševanje po električni energiji togo.

5 SKLEP

Trošarina je selektivni davek, ki obdavčuje določene trošarinske izdelke, ureja jo Zakon o trošarinah, kontrolo pa opravlja Carinska uprava Republike Slovenije. Med trošarinske izdelke spadajo alkohol in alkoholne pijače, tobačni izdelki ter energenti in električna energija. Uvedena naj bi bila predvsem zaradi negativnih učinkov trošarinskih izdelkov. Trošarina spada med davke na porabo, ki so jih poznali že v starem veku. Uvrščamo jo tudi med posredne davke, ki jim pripisujemo regresivnost. To pomeni, da porabniki z višjimi dohodki plačajo relativno manj davka, saj namenijo za potrošnjo trošarinskega izdelka manjši delež svojega dohodka kot manj premožni. Podrobno je opredeljena trošarina na električno energijo, ki se je začela obračunavati 1. 3. 2007. Deli se glede na način odjema, to je na poslovne in neposlovne odjemalce.

Zanimal me je vpliv trošarine na porabo električne energije; ali je uvedba trošarine ter njeno kasnejše višanje dejansko vplivalo na porabo elektrike in kako je ta vplivala na ceno elektrike. V zaključni projektni nalogi je predstavljena višina trošarine za poslovni in neposlovni odjem, cena elektrike in porabljena količina električne energije po posameznih obdobjih, kar je tudi grafično prikazano. Glede na rezultate primerjave lahko sklepam, da trošarina ni bistveno vpliva ne na porabo in tudi ne na ceno elektrike, ker je, kljub njenemu zvišanju v letu 2010, poraba elektrike narasla, medtem ko se je cena elektrike za gospodinjstva povečala, pri poslovnih odjemalcih pa se je znižala. Največji padec porabe elektrike je viden v letu 2009 pri poslovnih porabnikih, kar je verjetno povezano s propadanjem podjetij in zmanjšanega obsega poslovanja. To je posledica gospodarske krize oziroma recesije. Drugo pomembno vprašanje je, kdo nosi breme uvedb in kasnejšega povečevanja trošarin. Iz analize podatkov je razvidno, da se breme skoraj v celoti prevali na porabnika, le manjši del ga prevzame dobavitelj elektrike.

Iz pridobljenih podatkov sklepam, da pri poslovnih odjemalcih vpliva višina cene na povpraševanje, saj višja cena zmanjša porabo električne energije, pri nižji ceni pa se poraba poveča. Pri neposlovnih odjemalcih se, kljub podražitvam, poraba povečuje, iz tega lahko sklepamo, da cena ni glavni dejavnik povpraševanja. Danes predstavlja trošarina okrog 3,5 odstotka cene elektrike pri poslovnih odjemalcih in okrog tri odstotke pri gospodinjstvih, kar pa je še premalo, da bi z njo dosegli namen njene uvedbe, to pa je zmanjšanje porabe.

Če bo država želela doseči zmanjšanje porabe električne energije, bo morala zvišati trošarine za gospodinjstve in tudi za poslovne odjemalce. Predvsem pri prvih se kaže, da so trenutne stopnje trošarine prenizke, da bi to vplivalo na njihovo potrošnjo električne energije. Če bi se te stopnje približale tistim, ki jih plačujemo pri pogonskih gorivih, bi zagotovo imele večji učinek. Obnašali bi se bolj varčno in bolj bi varovali okolje. Lahko bi se odpovedali bleščečim reklamnim panojem, osvetljevanju neba, neučinkovitim elektromotorjem, gradili bi energetsko učinkovite stavbe ... Seveda, trošarine pa niso edini način, s katerim je mogoče doseči takšne cilje.

LITERATURA

- Čok, Mitja, Tine Stanovnik, Andreja Cirman, Valentina Prevolnik Rupel in Vasja Rant. 2009. *Javne finance v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Kabinet ministra. 2010. *Informacija o stanju in pregledu dajatev, povezanih s pripravo na ukrepe v zeleni davčni reformi*. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Klun, Maja. 2008. *Davčni sistem*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Pernek, Franc. 1999. *Finančno pravo in javne finance*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Pernek, Franc, Boris Kostanjevec in Milan Čampa. 2009. *Davčno pravo in javne finance*. Novo mesto: Fakulteta za poslovne in upravne vede.
- Samuelson, Paul A. in William D. Nordhaus. 2002. *Ekonomija*. Ljubljana: GV založba.
- Žibert, Franc. 2007. *Osnove ekonomike*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

VIRI

- Carinska uprava Republike Slovenije. 2007. *Trošarina na električno energijo*.
[Http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/dajatve/trosarine/trosarinski_izdelki_in_zneski_trosarin/trosarina_na_elektricno_energijo/](http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/dajatve/trosarine/trosarinski_izdelki_in_zneski_trosarin/trosarina_na_elektricno_energijo/) (9. 7. 2011).
- Carinska uprava Republike Slovenije. B. I. *Kdo vse je trošarinski zavezanec za električno energijo*.
[Http://www.carina.gov.si/si/vprasanja_in_odgovori/trosarine/kdo_vse_je_trosarinski_zavezanec_za_elektricno_energijo/](http://www.carina.gov.si/si/vprasanja_in_odgovori/trosarine/kdo_vse_je_trosarinski_zavezanec_za_elektricno_energijo/) (19. 7. 2011).
- European commission. 2011. *Revenues - energy products & electricity*.
[Http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/energy_products/rates/excise_duties_energy_products_en.pdf](http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/energy_products/rates/excise_duties_energy_products_en.pdf) (23. 7. 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2010a. *Energetski kazalniki*.
[Http://www.stat.si/letopis/2010/19_10/19-01-10.htm](http://www.stat.si/letopis/2010/19_10/19-01-10.htm) (23. 7. 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2010b. *Letna bilanca proizvodnje in porabe električne energije*. [Http://www.stat.si/letopis/2010/19_10/19-02-10.htm](http://www.stat.si/letopis/2010/19_10/19-02-10.htm) (20. 7. 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2011a. *Cene električne energije za gospodinjstva*.
[Http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1817503S&ti=&path=../Database/Oko_lje/18_energetika/02_18175_cene_energentov/&lang=2](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1817503S&ti=&path=../Database/Oko_lje/18_energetika/02_18175_cene_energentov/&lang=2) (19. 7. 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2011b. *Cene električne energije za industrijo*.
[Http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1817504S&ti=&path=../Database/Oko_lje/18_energetika/02_18175_cene_energentov/&lang=2](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1817504S&ti=&path=../Database/Oko_lje/18_energetika/02_18175_cene_energentov/&lang=2) (19. 7. 2011).

Statistični urad Republike Slovenije. 2011c. *Cene energentov*.

[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3770](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3770) (19. 7. 2011).

Ugovšek, Jure, Karel Lipnik, Luka Vidoni in Monika Weiss. 2011. *Finance: država ne bo varčevala, davki bodo višji*. [Http://www.finance.si/322078/Dr%C5%BEava-ne-bo-var%C4%8Devala-davki-bodo-vi%C5%A1ji](http://www.finance.si/322078/Dr%C5%BEava-ne-bo-var%C4%8Devala-davki-bodo-vi%C5%A1ji) (1. 9. 2011).

Zakon o trošarinah. 2010. *Uradni list RS*, št. 97/2010.

